

SMEERPIJP: EINDE VAN STRIJD IS NABIJ

Job Schreuder

'Kansen voor David Borkum' schreef de Duitse Ost-friesen Zeitung naar aanleiding van de mondelinge behandeling van de Kroonberoepen met betrekking tot de smeerplozingsvergunning op 3 mei jl. in Den Haag. De Stadt Borkum (het Duitse waddeneiland) was in 1977 evenals de Waddenvereniging en de Werkgroep Eemsmond bij de Kroon in beroep gegaan ter zake van deze afvoer van veenkoloniaal afvalwater. Maar eigenlijk hebben David Borkum en de Nederlandse natuur- en milieubescherming al in een eerder stadium grotendeels succes gehad. Het smeerplozingsplan is nooit verder gekomen dan de eerste van de drie fasen. En de grootste aangesloten vervuiler, de aardappelmeelfabriek Tonden in Foxhol, zuivert haar afvalwater nu grotendeels intern. In dit artikel wordt nog eens kort de geschiedenis van de smeerplozingsplanning en verslag gedaan van de zitting bij de Raad van State, het sluitstuk van een langdurige strijd.

Al sinds het einde van de vorige eeuw stinkt het rond de kanalen en vloeivelden van de Gronings-Drentse veenkoloniën. Met name in de kampagnetijd van de grootste watervervuilers, de aardappelmeelfabrieken, was de rottingsstank door overbelasting van de kanalen en vloeivelden met afbreekbaar vuil vaak niet meer te harden. Door de capaciteitsvergroting van de karton- en aardappelmeelfabrieken werd het probleem steeds groter. In 1960 legde de Commissie industrieel afvalwater twee plannen voor: de veenkoloniale afvalwaterleiding naar de Eems en nog een afvalwaterleiding voor met name de twee suikerfabrieken bij de stad Groningen richting Waddenzee. De laatste persleiding werd al in 1969 in gebruik genomen.

(Tegenwoordig komt er nog maar weinig afvalwater door, omdat de suikerfabrieken zelf zuiveren.)

Hoewel er in de tweede helft van de zestiger jaren door de aardappelmeelindustrie weer serieus onderzoek werd gedaan naar mogelijkheden om via proceswijziging en interne zuivering de vuilozingen te reduceren kwam in 1970 het smeerplozingsplan weer helemaal uit de la.

In kringen van milieubeschermers en in West-Duitsland maakte men zich grote zorgen over de voorgenomen vuilozingen. In de campagne zou die te vergelijken zijn met de hoeveelheid afvalwater van 9 miljoen personen. Men sprak van het grootste riool ter wereld, dat bovendien zeer veel geld zou gaan kosten (1970 ca. f 150 miljoen). Beter was het volgens hen om interne zuivering bij de fabrieken met dat geld te stimuleren en dan te kijken wat met een eventueel resterende afvalwaterstroom te doen. Via de provinciale en landelijke politiek kwam in het najaar van 1970 uit de bus dat vooralsnog alleen een 1e fase van de smeerplozingsplan werd aangelegd (gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Oude en Nieuwe Pekela). Tegelijkertijd zou verder gezocht worden naar interne zuiveringsmogelijkheden, mede met hulp van TNO.

Op basis van een TNO-rapport en ervaring met proefinstallaties sprak de regering eind 1971, ook tegenover West-Duitsland, uit dat er geen ongezuiverd afvalwater op de Eems zou worden geloosd.

Toch smeerplozingsplan

Dat eind 1973 de provincie Groningen toch definitief besloot om de 1e fase van de smeerplozingsplan aan te leggen was waarschijnlijk mede terug te voeren op opportunistische overwegingen. De bevolking in genoemde

gemeenten was verlossing van de stank beloofd en de verkiezingen voor provinciale staten naderden.

Door een ook bij de veenkoloniale industrie toe te passen normale inning van de lozingsheffingen zou interne zuivering gestimuleerd kunnen worden. Maar de industrie had de stok van de werkgelegenheid achter de deur gezet. Met de 1e fase van de smeerplozingsplan, grotendeels betaald door het rijk, de vervuiling uit genoemde gemeenten worden verplaatst naar rijkswater (de Eemsmond). Daar zouden rijkslozingsheffingen gelden waarmee de zwarte piet van de werkgelegenheid ook bij die rijksoverheid zou komen. Die zou zelf moeten zorgen dat er gezuiverd zou worden en met forse subsidies moeten komen.

De smeerplozingsplan is er inderdaad dus gekomen. Maar toen deze in 1977 gereed was wilden twee van de drie aardappelmeelfabrieken die in het bereik van de pijp lagen niet eens aansluiten. Deze twee kleine fabrieken stonden in het kader van het Avebe-basisplan op de nominatie om dicht te gaan. En de 3e aardappelmeelfabriek, die van de KSH-koncern, was nog maar een klein beetje bezig met interne zuivering.

Vergunning smeerplozingsplan

Ten behoeve van de lozingen op de Eems moest de provincie Groningen, als beheerder van de persleiding, een lozingsvergunning volgens de Wet verontreiniging oppervlaktewateren hebben. De Minister van Verkeer en Waterstaat hanteerde hiervoor in 1977 als principe dat alleen die bedrijven mochten meedoen die al bezig waren met interne zuivering of dat binnen korte tijd zouden gaan doen. Daardoor vielen een aantal kartonfabrieken af en ook een veel grotere vervuiler: de aardappelmeelfabriek Tonden

van het (voormalige) KSH-koncern in Foxhol. Het KSH-koncern was door een slecht beleid ook nog in grote moeilijkheden geraakt.

Door gebrek aan een minimaal vereist volume afvalwater kon de smeerpip niet eens in werking gaan.

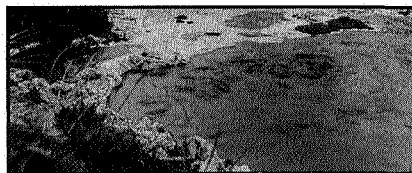
Na veel geharrewar mocht de aardappelmeelfabriek per 1 december 1977 via een aanvullende vergunning gedeeltelijk wel haar afvalwater via de smeerpip meelozen. Dit ondanks fel verzet van Borkum en milieugroepen. De overheid stelde echter dat het Avebe-koncern de zetmeeltak van KSH over zou gaan nemen. Daarna zou de fabriek in Foxhol als eerste gezuiverd worden.

Inmiddels had Avebe in 1977 één van haar fabrieken, die in het Drentse Oostermeer, vernieuwd, uitgebreid en gezuiverd. Ook voor het restafvalwater kon een oplossing worden gevonden: namelijk lozing op de rioolzuiveringsinstallatie van Gieten. Een smeerpiprestlozing was dus niet nodig. De zuivering van de fabriek in Foxhol kwam pas in 1980 rond, al zijn er nu nog kinderziekten.

Op 3 mei jl. speelden de Kroonberoepen tegen de oorspronkelijke lozingsvergunning (een soort basisvergunning) van september 1977 voor de hele smeerpip.

Behandeling Kroonberoepen

De Waddenvereniging, Werkgroep Eemsmond en de Stadt Borkum hadden deze beroepen ingesteld om de smeerpiplozingen principieel aan de orde te stellen evenals de toen al dreigende aansluiting van de nog ongezuiverde sterk vervuilde aardappelmeelfabriek in Foxhol. En ook omdat er naast afbreekbaar vuil ook giftige stoffen in onbekende hoeveelheden mochten worden geloosd zoals Kobalt en Silanen door de

glasvezelfabriek Silenka.

Karel van der Zwiep voerde namens de genoemde drie groeperingen aan dat er vele toezeggingen waren gedaan in de loop der jaren die niet zijn nagekomen. Zo werd de, ook aan Duitsland gedane belofte 'geen ongezuiverd afvalwater op de Eems' later afgezwakt tot de stelling dat een ongezuiverde of nog niet geheel gezuiverde lozing slechts kan worden geaccepteerd wanneer er zekerheid over zou bestaan dat die lozing binnen afzienbare tijd wel zou zijn gesaneerd. En dat heeft bij de aardappelmeelfabriek in Foxhol weer langer geduurd dan eerst stellig was toegezegd. Zelfs op dit moment zijn de aangesloten kartonfabrieken Ceres en De Kroon in Oude Pekela nog niet, respectievelijk niet voldoende toegekomen aan interne zuivering, terwijl bij de glasvezelfabriek Silenka verdere terugdringen van de vuillast nodig is.

Ter illustratie van de mislukking van de smeerpip wees de woordvoerder op het feit dat in de campagne van 1979 de provincie Groningen de smeerpip tijdelijk buiten werking heeft gesteld. Dit omdat de rijkslozingsheffingen niet konden worden opgebracht. (De rijksoverheid was inmiddels wel zo verstandig geweest om de heffing aan de beheerder van de buis op te leggen. Zo zou de provincie deze moeten doorberekenen aan de individuele bedrijven en niet het rijk zelf. De provincie wilde die zwarte piet echter niet krijgen).

Ook werd gewezen op het afbreekbaar vuil dat van de (nog) ongezuiverde fabrieken via de kanalen in de Dollard komt. Zeker nu die, al vele jaren, sterk worden doorgestroomd. Binnenkort betreft het hoofdzakelijk nog het vuil van de grote aardappelmeelfabriek in Ter Apelkanaal, maar dat zal volgens Van der Zwiep nog wel jaren zo blijven.

Ten behoeve van het eiland Borkum stelde hij dat de positie van dit eiland als gerenommeerde badplaats in gevaar is, omdat de lozingen tot voorbij Borkum met het oog zichtbaar zijn. De gemeente Borkum, die voor 95% afhankelijk is van de recreatie als enige bron van inkomsten, was met een grote delegatie aanwezig. Daaronder bevond zich Prof. Seyfried, deskundige op zuiveringsgebied, die zich al 12 jaren met de smeerpip bezig houdt. Als nieuw aspect voerde Van der Zwiep aan dat inmiddels ook de nieuwe magnesiumoxydefabriek in Veendam op de smeerpip is aangesloten. Het zoute afvalwater hiervan kan de balans tussen de diverse soorten zout in de Eemsmond verstoren en zo milieuschade veroorzaken. Hij wees op de kumulatieve effecten, ook in verband met allerlei andere lozingen op de Eems. Op grond van de regeringsbeslissing (PKB) over de Waddenzee meende hij dat hiermee bij de toetsing van de smeerpiplozing rekening moest worden gehouden.

Aan het slot van de zitting werd dan ook verzocht om de vergunning te vernietigen ofwel om een streng maximum te stellen aan de lozing van afbreekbaar vuil tot volledige sanering is bereikt en om een verbod van de lozing van persistente chemische stoffen. De Raad van State zal nu aan de Kroon adviseren over de te nemen beslissing.